

MAQSUD SHAYXZODA VA TARIXIY DRAMATURGIYA

O'tbosarova Rushanabonu

*Toshkent davlat transport universiteti
Aviatsiya transport muhandisligi fakulteti
2-bosqich talabasi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada Maqsud Shayxzodaning tarixiy dramaturgiyadagi o'rni, uning tarixiy shaxslar va voqealarni tasvirlash uslubi, milliy va badiiy qadriyatlarni aks ettirishdagi o'ziga xos yondashuvi tahlil etiladi. Uning tarixiy dramalaridagi asosiy mavzular va obrazlar o'rganilib, o'zbek milliy teatr san'atining rivojiga qo'shgan hissasi ochib beriladi. Shuningdek, Shayxzodaning dramaturgik uslubi va tarixiy voqealarga badiiy yondashuvi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Maqsud Shayxzoda, tarixiy dramaturgiya, o'zbek adabiyoti, dramatik asarlar, milliy qadriyatlar, tarixiy shaxslar, milliy uyg'onish, vatanparvarlik, teatr san'ati.

Kirish. Maqsud Shayxzoda – o'zbek adabiyotining yirik namoyandalaridan biri bo'lib, uning ijodi milliy va tarixiy mavzularga asoslangan. U XX asr o'zbek adabiyotida nafaqat shoir va tarjimon, balki dramaturg sifatida ham alohida o'rin tutadi. Uning tarixiy dramalari tarixiy voqealarni badiiy talqin qilish orqali milliy g'urur va vatanparvarlik ruhini aks ettirgan.

Shayxzodaning dramaturgiyasida eng muhim mavzulardan biri – buyuk tarixiy shaxslarning taqdiri, ularning millat taraqqiyotidagi o'rni va ular duch kelgan murakkab ijtimoiy-siyosiy sharoitlar aks etgan. Uning “Mirzo Ulug'bek” va “Jaloliddin Manguberdi” kabi dramalari o'zbek teatr san'atida tarixiy asarlar uchun mustahkam poydevor yaratdi. Ushbu maqolada Maqsud Shayxzodaning tarixiy dramaturgiyadagi o'rni, uning tarixiy shaxslar va voqealarni tasvirlash uslubi, milliy va badiiy qadriyatlarni aks ettirishdagi yondashuvi tahlil etiladi. Uning tarixiy dramalaridagi asosiy mavzular va obrazlar o'rganilib, o'zbek milliy teatr san'atining rivojiga qo'shgan hissasi ochib beriladi.

Maqsud Shayxzodaning tarixiy dramaturgiyaga qo'shgan hissasi. Maqsud Shayxzoda tarixiy mavzularga murojaat qilish orqali milliy o'zlikni anglash va millat xotirasini mustahkamlashga katta hissa qo'shgan. Uning tarixiy dramalarida quyidagi asosiy jihatlar namoyon bo'ladi:

Tarixiy voqealarning badiiy talqini – Shayxzoda tarixiy shaxslarning hayotini badiiy vositalar orqali chuqur yoritgan. Psixologik obraz yaratish san'ati – qahramonlarning ruhiy kechinmalari, qaror qabul qilish jarayoni va ularning ichki ziddiyatlari aniq tasvirlangan. Milliy ruh va vatanparvarlik g'oyalari – dramatik asarlari orqali milliy g'urur va tarixiy xotirani uyg'otishga harakat qilgan.

Uning asarlari shunchaki tarixiy voqealarni ifodalash bilan cheklanmaydi, balki ular orqali o'sha davr muammolari va dolzarb masalalar ham yoritilgan.

“Mirzo Ulug‘bek” dramasi tahlili

Tarixiy kontekst

Mirzo Ulug‘bek – buyuk olim va davlat arbobi bo‘lib, Temuriylar sulolasining eng yorqin vakillaridan biri edi. U ilm-fan rivoji uchun katta xizmat qilgan, ammo siyosiy ziddiyatlar tufayli fojiali taqdirga duch kelgan. Shayxzoda asarida Ulug‘bekning ilmiy va siyosiy hayoti dramatik ifodada yoritiladi.

Asarning syujeti va asosiy g‘oyalari

Asarda Ulug‘bekning ilm-fanga bo‘lgan ishtiyoqi, atrofidagi fitnalar va siyosiy intrikalarga duch kelishi tasvirlangan. Asosiy mavzular:

Ilm va hokimiyat o‘rtasidagi ziddiyat

Ota-bola munosabatlari va ichki ziddiyatlar

Ilmiy taraqqiyot va diniy qarashlar to‘qnashuvi

Shayxzoda asarda Mirzo Ulug‘bekning ichki kechinmalarini chuqur yoritib, uni murakkab tarixiy shaxs sifatida tasvirlaydi.

“Jaloliddin Manguberdi” dramasi va vatanparvarlik ruhi

Jaloliddinning tarixiy o‘rni

Jaloliddin Manguberdi – Chingizxon istilosiga qarshi kurashgan eng jasur sarkarda sifatida tarixda qolgan. U o‘z davlatining ozodligi uchun jonini fido qilgan va xalqning qahramoni sifatida tan olingan.

Asarning asosiy syujeti va dramatik jihatlar

Dramada Jaloliddinning jasorati, uning yurishlari, yaqinlariga bo‘lgan munosabati va mongol bosqiniga qarshi kurashi tasvirlanadi. Asarning asosiy g‘oyalari:

Vatanparvarlik va jasorat

Davlat mustaqilligi uchun kurash

Xalq va sarkarda o‘rtasidagi bog‘liqlik

Shayxzoda asarda vatanparvarlik ruhini yuksaltirib, xalq ozodligi uchun kurash g‘oyasini ilgari suradi.

Shayxzodaning tarixiy dramalaridagi obrazlar tizimi

Bosh qahramonlar

Shayxzodaning tarixiy dramalarida asosiy e‘tibor tarixiy shaxslarning ichki dunyosiga qaratilgan. Mirzo Ulug‘bek va Jaloliddin Manguberdi obrazlari murakkab, ko‘p qirrali va tarixiy jihatdan asoslangan.

Ikkinchi darajali qahramonlar

Asarlardagi ikkinchi darajali obrazlar (masalan, Mirzo Ulug‘bekning farzandi Abdullatif yoki Jaloliddinning maslahatchilari) dramatik rivojlanish va asosiy qahramonlarning xarakterini ochib berishda muhim rol o‘ynaydi.

Maqsud Shayxzoda tarixiy dramaturgiyasining o‘ziga xos jihatlari

Shayxzodaning tarixiy dramalari quyidagi xususiyatlari bilan ajralib turadi:

Dramatik kompozitsiya va dialog uslubi – har bir dialog qahramonlarning ruhiy dunyosini ochib berishga xizmat qiladi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

Tarixiy haqiqat va badiiy tasvir uyg'unligi – tarixiy voqealar real faktlarga asoslangan holda badiiy talqin qilingan.

Vatanparvarlik va milliy ruh – barcha asarlarda milliy qadriyatlar va vatanparvarlik g'oyalari yetakchi o'rinda turadi.

Xulosa. Maqsud Shayxzoda o'zbek tarixiy dramaturgiyasining eng yorqin vakillaridan biri bo'lib, uning asarlari milliy qadriyatlarni aks ettirish, tarixiy xotirani saqlash va vatanparvarlik ruhini oshirishga xizmat qiladi. Uning “Mirzo Ulug'bek” va “Jaloliddin Manguberdi” dramalari tarixiy haqiqat va badiiy talqinning mukammal uyg'unligini namoyon etadi. Bu asarlar nafaqat sahna san'ati uchun muhim, balki yosh avlodni tarbiyalashda ham katta ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Maqsud Shayxzoda. “Mirzo Ulug'bek” – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 1958.
2. Maqsud Shayxzoda. “Jaloliddin Manguberdi” – Toshkent: Fan, 1972.
3. Yoqubov A. “O'zbek dramaturgiyasi tarixi” – Toshkent: O'zbekiston nashriyoti, 1985.
4. Matyoqubov S. “O'zbek adabiyoti va tarixiy dramalar” – Toshkent: Sharq, 1999.
5. G'ulomov H. “O'zbek teatrining shakllanishi va taraqqiyoti” – Toshkent: Ma'naviyat, 2005.
6. Raxmatullayev Sh. “O'zbek tarixiy dramasi: tadqiqotlar” – Toshkent: Akademnashr, 2010.